

Jūratė Lubienė – humanitarinių mokslų daktarė, Klaipėdos universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto Lietuvių kalbos katedros docentė, Baltistikos centro vyresnioji mokslo darbuotoja.

Moksliniai interesai: leksinė semantika, fonosemantika, motyvologija.

Adresas: Herkaus Manto g. 84, LT-92294 Klaipėda.

El. paštas: jurate.lf@gmail.com.

Jūratė Lubienė – PhD in humanities, Associate Professor at the Department of Lithuanian Language, senior researcher at the Center of Baltic Studies, Faculty of Humanities, Klaipėda university.

Resarch interests: lexical semantics, phonosemantics, motivology.

Address: Herkaus Manto g. 84, LT-92294 Klaipėda.

E-mail: jurate.lf@gmail.com.

Jūratė Lubienė

Klaipėdos universitetas

ŽVĖRIŲ PAVADINIMAI LIETUVIŲ KALBOS MIKONIMŲ MOTYVACIJOS SISTEMOJE

Anotacija

Straipsnyje nagrinėjami ne mokslinėje, o šnekamojoje kalboje, įvairiose tarmėse vartojami grybų pavadinimai, kurių motyvacijos pamatą sudaro žvėrių pavadinimai. Empirinė medžiaga rinkta iš daugelio šaltinių ir gyvosios kalbos. Kai kurie pavadinimai anksčiau nebuvo fiksuoti žodynuose. Lietuvių kalbotyroje zoomorfiniai mikonimai nėra išsamiai tirti. Straipsnyje pateikiama bendroji zoomorfinių mikonimų apžvalga, detaliau analizuojami žvėrių pavadinimų motyvuojami mikonimai. Nustatomi eksplcitiniai (tiesioginės raiškos) ir implicitiniai (netiesioginės raiškos) motyvacijos požymiai taikant struktūrinius kalbos sistemos ir kognityvinius tekstų ir metatekstų analizės metodus.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: grybų pavadinimai, žvėrių pavadinimai, motyvacija, motyvacinė grupė, zoonimai, zoomorfizmai, bestiamorfizmai.

Abstract

The article deals with the names of mushrooms motivated by animal names as used in colloquial, rather than formal, language and in its different dialects. The empirical material was collected from a number of sources and live speech. Some of the names have never been recorded in dictionaries. In Lithuanian linguistics, zoomorphic myconyms have not been exhaustively studied. The article provides a general review of zoomorphic myconyms, with a more detailed analysis of the animal name-motivated subgroup, and establishes explicit (of direct expression) and implicit (of indirect expression) characteristics of mo-

tivation by applying the methods of the structural language system and the cognitive text and meta-text analysis.

KEY WORDS: names of mushrooms, names of animals, motivation, a motivation group, zoonyms, zoomorphisms, bestiamorphisms.

Įvadas

Augmenijos ir gyvūnijos pavadinimai, kaip viena seniausių, gausiausių, būdingų visoms kalboms semantinių mikrosistemų, užima išskirtinę vietą lingvistinių tyrimų erdvėje. Etimologija, onomasiologija, semasiologija, lingvistinė geografija, leksikografija – tai sritys, kuriose nemaža darbų skirta fitonimams ir zoonimams tirti. Dabartiniu metu kalbotyroje, ypač kognityvinės krypties, etnolingvistikos darbuose, siekiančiuose per kalbos vienetų (įskaitant ir tekstus) analizę atskleisti tautinės sąmonės universalumą ir unikalumą, tautinės ir „naivosios“ pasaulio kategorizacijos specifiškumą, intensyviai tiriamos įvairios fitonimų (botanizmų) ir zoonimų (zoologinės leksikos) semantinės grupės (SG), analizuojami SG vienetų sisteminiai ryšiai, augalų ir gyvūnų pavadinimų nominacija ir motyvacija tiek sinchroniniu, tiek diachroniniu aspektais. Lingvistinė fitonimų analizė yra dalis etnobotanikos darbų (etnobotanikos sričiai priklauso augmenijos etnosemantikos, liaudiškosios taksonomijos tyrimai, plg. Kottak 1979, 274. Plačią slavų kalbų lingvistinių etnobotanikos darbų apžvalgą žr. Колосова 2010). Iš lietuvių kalbotyroje per pastaruosius du dešimtmečius pasirodžiusių darbų taip pat matyti įvairiakryptė fitonimų ir zoonimų analizė: tiriama terminologijos, motyvacijos, etimologijos, semiotikos aspektais (Gaivenis 1995, Aukšoriūtė 1995, Subačius, Dini 1999, Gritėnienė 2006, Masilionytė 2007, Ambrazas, 2010 ir kt.). Tarp augmenijos ir gyvūnijos pavadinimus tiriančių darbų nemaža vietos, ypač slavų ir įvairių ne indoeuropiečių kalbų¹, tyrimuose užima specifinės, ne visų kalbos vartotojų vienodai gerai pažįstamos biosferos srities² – grybų – pavadinimai

¹ Etnomikologijos pradininkui Gordonui Wassonui (Wasson, Wasson 1957) priklauso mintis, kad pagal požiūrį į grybus tautos galima suskirstyti į grybofobines ir grybofilines. Taigi vienos ar kitos kalbos sistemoje esanti ar nesanti, gausi ar menka mikologijos liaudiškoji nomenklatūra atskleidžia šios tikrovės srities pažinimą ir požiūrį į grybus. Apskritai etnomikologijos atsiradimas rodo, kad grybų pasaulis domina ne tik mikologus, bet ir mitologus, etnokultūrologus, kalbininkus.

² Dar Aristotelis biosferos organizmus suskirstė į gyvūnus ir augalus, ir palyginti labai neseniai gamtos moksle pradėtos skirti trys – gyvūnų, grybų ir augalų – karalystės (Vilkonis 2001, 7).

(Bartnicka-Dąbkowska 1964, Меркулова 1967, Zemzare 1967, Борисова 1989, Вендина 1998, Brzozowska 2000, Persson 2000, Лесных 2002, Батурина 2004, Коппалева 2007, Сенк-Шеленгевич 2008; Koni Muluwa 2010, Кайгородова 2010, Bagladi 2011, Пермьякова 2009, 2010, 2012 ir kt.). Lietuvių kalbotyroje mikonimų³ tyrimai negausūs (darbų apžvalgą žr. Lubiėnė 2008, 2009). Šis straipsnis yra ankstesnių autorės publikacijų, skirtų mikonimų motyvacijai tirti, tęsa.

Pasirinktas empirinio tyrimo objektas – liaudiškieji, t. y. tarminiai ir bendrataučiai, bet ne moksliniai, zoomorfiniai mikonimai, tiksliau – vienas jų pogrupis – iš žvėrių vardų sudaryti mikonimai, darbe dar vadinami bestiamorfiniais mikonimais (BM).

Tyrimo tikslas – nustatyti BM eksplicitinės ir implicitinės motyvacijos⁴ požymius ir išryškinti jų visuma perteikiamą konceptualųjį grybo ar grybijos vaizdą.

Tyrimo ir medžiagos rinkimo metodika. Tiriant kalbos vienetų turinį, atrodo perspektyvi kai kurių struktūrinės ir kognityvinės lingvistikos metodų dermė. „Atsižvelgiant tiek į struktūrinę, tiek į kognityvinę reikšmės sampratą, pastebima, kad galima suderinti abi reikšmės koncepcijas“ (Maumevičienė 2010, 11). Sisteminiams ryšiams ir eksplicitinei, t. y. formaliai išreikštai tiesiogine motyvuojančiojo vieneto reikšme, motyvuotei nustatyti taikomi formaliosios žodžio struktūros, darybos, leksinės reikšmės struktūrinės analizės metodai. Implicitinei, t. y. formaliai išreikštai perkeltine motyvuojančiojo vieneto reikšme, motyvuotei nustatyti (kartais tik interpretuoti) reikia papildomų duomenų – juk bandoma apibendrinti, kaip dabarties kalbos vartotojas suvokia (interpretuoja) kalbos ženklo netiesiogine formaliąja raiška įvardijamą nominacijos pamatą. „Motyvologinė žodžio analizė kiek skiriasi nuo kitų motyvaciją tiriančių analizės rūšių – etimologinės, morfologinės, darybinės, nes remiasi dar ir kalbos vartotojų metakalbinės sąmonės duomenimis“ (Блинова 2007, 27). Siekiant išsiaiškinti, kaip kalbos vartotojas suvokia žodį, ką apie žodžius mąsto, tiriami tekstai ir metatekstai (plg. Блинова 2007, 25). Į analizės lauką patenka ir

³ Mikonimų terminą liaudiškiems grybų pavadinimams įvardyti vartoja daugelio šalių kalbininkai. Terminas apima tiek vienažodžius, tiek keliažodžius pavadinimus.

⁴ Straipsnio autorė laikosi nuomonės, kad tiriant motyvaciją vaisingiausia yra sinchroninių ir diachroninių duomenų dermė, tačiau šiame straipsnyje nuoseklaus diachroninio tyrimo nėra. Diachronija remiamasi tik tiek, kiek ji padeda nustatyti žodžio kilmės ar remotyvacijos atvejus.

liaudies etimologijos, darbe vadinamos remotyvacijos terminu⁵. Remotyvacijos reiškinys atrodo svarus kalbinis įrodymas vieno ar kito koncepto variacijoms iliustruoti. Toks motyvacijos tyrimas labai suartėja su etnolingvistų darbais, nustatančiais tam tikrus koncepto požymius iš tautosakos ar etnografijos tekstų, ar kultūrinės lingvistikos darbais, kuriuose vieno ar kito koncepto požymiai nustatomi iš dar platesnių kultūrinių kontekstų.

Bent kiek išsamesnio tiriamosios leksikos korpuso nepateikia joks darbas: Antano Lyberio „Sinonimų žodyne“ (SŽ 2002), Jono Paulausko „Sisteminiame lietuvių kalbos žodyne“ (SistŽ 1987) medžiagos maža, „Lietuvių kalbos atlase I“ (LKAI) pateikiami tik baravyko (*Boletus edulis*), ūmėdės, (*Russula*), pienės (*Lactarius torminosus*), raudonviršio (*Boletus versipellus*) ir voveraitės (*Cantharellus*) genčių pavadinimai (LKAI, 170–172). Be minėtųjų darbų, sudarant mikonimų sąvadą, remtasi įvairiais kitais rašytiniais šaltiniais: „Lietuvių kalbos žodynu“ (LKŽ / LKŽe), tarmių žodynais, tarminės leksikos sąvadais, specialiaisiais botanikos darbais, tekstynu ir t. t. (šaltinių sąrašą ir santrumpas žr. Lubienė 2009, 198). Dėl grybų, kaip pažintinio objekto, ir jų vardų identifikavimo specifikos mikonimai ne visada išsamiai fiksuojami žodynuose, todėl grybų pavadinimai, liaudiški motyvacijos aiškinimai, etnografinė medžiaga apie grybavimą, grybų vartojimą rinkta iš gyvosios kalbos. Medžiagą rinko straipsnio autorė ir jos vadovaujami studentai 1995–2012 m⁶. Rinkimo metodika parengta straipsnio autorės: remtasi Irenos Merkienės, Vincento Urbono etnografinių duomenų rinkimo klausimynais (*Šiokiadienių* 2007, 146–149), lietuvių kalbos augalų pavadinimų rinkimo metodika (Jonaitytė 1976, 43–62), latvių kalbos grybų pavadinimų rinkimo aprašu (Zemzare 1967a), Tomsko (Rusija) mokyklos motyvologų patirtimi (Блинова 2007, 2008, 2009), mikologų Vincento Urbono, Jono Mazelaičio knygose pateiktomis grybų nuotraukomis, piešiniais ir moksliniais grybų aprašais (LGA; Mazelaitis, Urbonas 1980). Daugiausia pateikėjų apklausta šiaurės žemaičių plotui priklausančiuose

⁵ Liaudies etimologijos terminas turi senas tradicijas lietuvių kalbotyroje. Tačiau jo vartoseną labiau susijusi su etimologijos darbais, kuriuose liaudies etimologija pagrįstai traktuojama kaip naivi. Tiriant sinchroninę žodžių motyvaciją liaudies etimologijos duomenys įgauna kitą svarą – leidžia fiksuoti asociatyvius kalbos vienetų ryšius. Todėl pasirinktas remotyvacijos terminas.

⁶ 2011–2012 m. informantų apklausą 25-iuose šiaurės žemaičių tarminiuose punktuose autorė atliko derindama ją su kitomis apklausomis, atliktomis pagal projektą „Šiuolaikiniai geolingvistikos tyrimai Lietuvoje: punktų tinklo optimizacija ir interaktyvioji tarminės informacijos sklaida“ (projekto kodas Nr. VP1-3.1-ŠMM-07-K-01-028).

rajonuose: Mažeikių (Mžk, Sd), Telšių (Eig, Lk, Nv, Tl, Trš, Ub), Skuodo (Brs, Lnk, Ms, Skd, Šts, Ms, KlvrŽ), Plungės (Als, Plt, Kl, Štk, Plt, Pln, Štk), Kretingos (Dr, Gršl, Krtn, Kal, Plng, Slnt), Klaipėdos (Vž, Jdr, Grg). Ne taip detalčiai tirti kiti plotai: pietų ir vakarų žemaičių (Vdk, Nmk, Skdv, Šlu, Šv, Vlks), rytų aukštaičių (Pkr, Pn, Ukm), vakarų aukštaičių (Bb, Grz, Jrb, Šk Sdr, Žg), pietų aukštaičių (Al, Drsk, Vrn, Lzd).

Zoomorfinių mikonimų bendroji apžvalga

Iš visų šaltinių surinkta arti 1500 grybų pavadinimų, iš jų apie penktadalį sudaro zoomorfiniai (zooseminiai) mikonimai (atskirai skaičiuojami šūngrybis / šūngrybė / šuniės grýbas tipo formalieji variantai). „Fauna turi savo specifinį atspindį kalboje [...] ir formuoja zooseminės leksikos sistemę“ (Тайкова 2004, 1). Zoonimų (zoologinės leksikos) motyvatorius turintys grybų pavadinimai visų pirma klasifikuojami pagal eksplicitinę gyvūno semą (plg. tokio pat tipo fitonimų klasifikaciją Šimundić 1978, 292–297). Tokia klasifikacija padeda nustatyti grupę gyvūnų, su kuriais gretinamas grybų pasaulis, leidžia išryškinti eksplicitinių motyvacijos požymių įvairovę ir specifiką bei atskleisti šio tikrovės fragmento kategorizacijos kalboje savitumą.

Nustatyta, kad mikonimų eksplicitinė motyvacija remiasi įvairiais gyvių pavadinimais:

- žvėrių (bestiamorfiniai mikonimai): briedis (*briedžiabudė*), stirna (*stir nabudė*), kiškis / zuikis (*kiškiabaravykis*, *zuikbaravykis*), lapė (*lapėlaižis*), meška (*meškābudė*), vilkas (*vilkagrybis* *vilkpautis*), voverė (*voveruškā*);
- gyvulių (animalistiniai mikonimai): arklys (*árkliagrybis*), eržilas (*eržilpautis*), kumelė (*kumėlspenis*), jautis (*jáučbaravykis*), veršis (*veršialūpis*), karvė (*karvāprusnė*), kiaulė (*kiaūliabudė*), ožka / ožys (*ožgrybis*, *oškėinis*), šuo (*šūngrybis*);
- paukščių (ornitomorfiniai mikonimai): gaidys / putonas (*gaidėlis*, *putōnas*), višta (*vištėlė*), žąsis (*žąsiūkė*); apuokas (*apuōkas*), gegutė (*gegūtės lizdas*), jerubė (*jerubėlė*), šarka (*šarkakojėlis*), volungė (*volungėlė*);
- vabzdžių (insektomorfiniai mikonimai): musė (*mūsmirė*);
- roplių (reptiliamorfiniai mikonimai): žaltys (*žālčiagrybis*).

Bestiamorfiniai mikonimai

Bestiamorfiniai grybų pavadinimai sudaro vieną gausiausių zoomorfinių mikonimų pogrupių. Nustatytos 7-ios žvėrių rūšys, kurių vardai yra grybų pavadinimų motyvatoriai⁷: *briedis, stirna, kiškis / zuikis, lapė, meška, vilkas, voverė*. Pagal zoonimą, kuris yra mikonimo eksplicitinės motyvacijos pamatas, pavadinimai suklasifikuoti į atskiras motyvacinės grupelės (MG). Tiriama kiekvienos MG narių sisteminiai santykiai, vartojimo paplitimas (kiek leidžia turimi duomenys), leksinė reikšmė, eksplicitinė ir implicitinė motyvacija. Pastarosios tyrimui naudojami tiek tekstai (sakiniai), tiek ir metatekstai. Metatektais vadinami apklausos metu gauti respondentų atsakymai į klausimą „kodėl grybas turi tokį vardą, pavadinimą“. Kai kuriais atvejais implicitinę motyvaciją padeda paaiškinti (etno)kultūros, mitologijos ar mikologijos žinios – jos taip pat laikomos metatektais.

Voverė. Šio zoonimo motyvemos yra tik vieno grybo – visiems lietuviams gerai pažįstamos valgomosios voveraitės (*Cantharellus*) – pavadinimai⁸. LKAI ir kituose tirtuose šaltiniuose užfiksuota per 20 leksemų – įvairių šaknies *vover-* vedinių.

Kodifikuotas, vartojamas bendrinėje kalboje *Cantharellus* pavadinimas – **voveraitė**. Šnekamojoje kalboje, daugelyje tarmių ypač paplitęs hibridinis nelietuviškos priesagos vedinys **voveruška**⁹. Kaip nurodo Juozas Senkus, mikonimas *voveruška* vartojamas „bemaž visų aukštaičių ir dalies pietryčių žemaičių“, žodį „vartoja daugelis senųjų ir senesniųjų žodynų ar raštų autorių: A. Pabrėža, P. Ruigys, K. G. Milkus, G. Neselmasas, Fr. Kuršaitis (*voveruška*), A. Baranauskas, Žemaitė¹⁰ ir kt.“ (Senkus 1967, 37). Nėdėliuose šnektų platuose su šaknimi *vover-* vartojama įvairių gretybių¹¹ ar darybinių sinonimų: *overiuška, overukas, overuška / overiška, overūška / overiška, veveriuška, veveruška / voveruška, voveraitė / voveraitė, voverė*,

⁷ Straipsnyje vartojami terminai: *motyvatorius* – motyvuojantysis narys, *motyvema* – motyvuotasis narys (plg. Блинова 2009, 7).

⁸ Voveraitės pavadinimų įvairovė ir paplitimą pateikia LKAI, LKŽ, šio grybo pavadinimai užfiksuoti daugelyje tarmių žodynų (DvŠŽ 341, DkšŽ166, KėT420, KrtnŽ 97, LTŽ 139, ZtŽ342, 789, ŠRDŽ), todėl turimas gana tikslus šio grybo pavadinimų skaičius ir jų paplitimas.

⁹ 1957 m. išleistoje J. Mazelaičio ir A. Minkevičiaus knygoje „Valgomieji ir nuodingieji grybai“ vartojamas pavadinimas *voveruška* (žr. Senkus 1967, 37).

¹⁰ Dėl redaguotuose Žemaitės raštuose vartojamo pavadinimo kyla abejonų.

¹¹ Gretybės terminą vartoja R. Kregždys (2012). Jis atrodo tikslesnis negu dažniau vartojamas terminas *variantas*.

voverėlė, voverikė, voveriuškà, voverýtė, voveručkà, voverùkė, voveruškà, voverùškà / voverúška, voveriùškai, voverùškas, voveriùškas, voveriùškė, voveruškėlė, voveriùškos, voverùtė (žr. LKA171–172, LKŽXIX964–969, DkšŽ166, KČT420, ZanŽ702, KaltŽ414). Tipiškiausia implicitinė sinchroninė pavadinimo motyvacija metaforinė. Metaforos pamatą sudaro žvėrelio ir grybo panašumas pagal spalvą (taip pat apie lietuvišką šio grybo pavadinimą Кузьмина 2008, 83). Tokia išvada padaryta remiantis informantų apklausos rezultatais¹²: didžiausioji dalis informantų nurodo spalvos panašumą (*grybas geltonos / rudos / rusvos / „ryžos“ spalvos kaip voverė; voverės spalvos, voverinis; grybas ir voverė plytinės, morkinės spalvos*). Remiantis Aurelijos Gritėnienės (Genelytė 2001, Gritėnienė 2006), LKŽ duomenimis, galima teigti, kad lietuvių kalbos fitonimams eksplicitinė voverės pavadinimu paremta motyvacija nebūdinga. Gražinos Rosinienės tyrimai rodo, kad žmogaus plaukų spalva lyginama su voverės spalva (1990, 47, 50), taip pat kaip ir gyvulių plauko spalva, plg. *voverinis, -ė* „kurio plaukas voverės kailio spalvos“: *voverinis arklys; voveriškas, -a* „kuris voverės kailio spalvos (apie plaukus)“; *voverplaukis* „kuris tamsiai rudos spalvos“: *Arklys voveries plauko – voverplaukis* Ggr (LKŽ^e¹³). Tik pavieniai informantai (apie 1 %) nurodė mikonimo ir žvėrelio formos panašumą (*grybas išsiriętes, lenktas kaip voverė, raitytas kaip voverės uodega*), pvz., *Voveriùškos kepurė raityta, kaip kad voverės uodega. Gal dėl to padabna [i voverę]* (Brž). Gal todėl, kad jos *[voveraitės] kraštai užsiraitę kaip voverės uodega* (Jrb)¹⁴. Dar viena grupelė informantų (apie 9 %) nurodo ir metonimija paremtą motyvaciją pagal grybo vartojimą (*voverės grybus ėda, mėgsta, renka, kavoja „slepia“ žiemai*). Šis požymis dažnai nurodomas drauge su spalvos požymiu, pvz., *Rusvos kaip voverė yra voveriùškos, voverės anas mėgsta, gal dėl to voveruškóm [vadina]* (Tl). Taigi tiksliai nustatyti, koks konkretus gyvūno ir grybo ryšys fiksuojamas pavadinant vieną ar kitą grybą zoonimu, yra gana keblu: pavadinimai gali remtis bet kokio požymio (formos, spalvos, išorinių ar vidinių ypatybių) panašumu, gali reikšti, kad gyvūnas ėda ar vartoja gydymuisi grybą, gali nurodyti, kad grybas menkavertis ar nevalgomas

¹² Voveraitės / voveriùškos motyvuotę pateikė beveik 100 informantų.

¹³ Santrumpos kaip LKŽ. Jei leksema ar iliustracinis pavyzdys iš žodyno, nurodoma vietovės ir žodyno santrumpa, jei iš gyvosios kalbos – tik vietovės santrumpa. Vietovių santrumpos kaip LKŽ, kitas santrumpas žr. Lubienė 2008.

¹⁴ Grybo *Cantharellus* formos išskirtinumas metaforiškai perteikiamas pavadinimais su *gaid-* (*gaidėlis, gaidiukas*).

(plg. Меркулова 1967, 157–158). Tokiais atvejais, nustatant tipiškiausią implicitinės sinchroninės motyvacijos pamatą, galima remtis kiekybinio kriterijumi arba interpretuoti reiškinį kaip polimotyvaciją su centriniu (tipišku) ir periferiniais motyvatoriais.

Be denotacinių semų, daugeliui zoomorfinių mikonimų būdinga konotacija. Ištyrus *voveraitės*, jos gretybų bei darybinių sinonimų formaliąją struktūrą bei leksinį valentingumą, matyti, kad šios MG narių tipiška konotacija yra melioratyvinė. Melioratyvumą rodo tiek deminutyvinių priesagų gausa ir įvairovė (*-aitė, -ėlė, -ikė, -ytė, -ukė, -utė*), tiek dažnas leksinis valentingumas su teigiamą grybo vertinimą nusakančiais žodžiais, pvz., *Voverýtės – skanios grybelės* Pbr (LKŽXIX967); *Voverėlės geltonos, gražios* LnkV (LKŽXIX966). Melioratyvumo semą patvirtina liaudiškoji grybų klasifikacija, užfiksuota etnografiniuose tekstuose, pvz., *Dzūkijoje vertinama tik dviejų rūšių grybai – baravykai ir voveraitės, kitus budėmis vadina ir juokiasi, kai miestelėnas ties kiekviena budele pasilenkia* (Averkienė, 2004). Kitų zoomorfinių mikonimų analizė rodo, kad melioratyvinė sema nėra tipiška. Neigiamas voveraitės vertinimas „prastas, menkavertis grybas“ užfiksuotas tik iš keleto pavyzdžių: *Voverùškės – pats prasčiausias grybas* Ūd (LKŽXIX969); *Geltonos, kietos [voverùškos], sakydavo išvirei, pavalgei, kaku padarei, nuplovei ir vėl gali virti, valgyti, nes kietos labai* (Skr). Tekstų ir metatekstų duomenų analizė rodo, kad teigiamas ar neigiamas grybo vertinimas priklauso nuo ekstralingvistinių priežasčių – skirtinguose Lietuvos miškuose auga nevienodos kokybės voveraitės (kai kur būna labai sausos, kietos), skirtingai jos gaminamos (netinkamai pagamintos neskanios, kietos), todėl atskiruose Lietuvos regionuose (paprastai tuose, kur vartojamos hibridinės gretybės su *-uškà*) skiriasi ir grybo vertinimas. Tokia konotacija, perteikiama metatekstais, laikoma situacine konotacija.

Kitų kalbų (latvių, rusų), straipsnio autorės turimais duomenimis (Zemzare 1967a, Меркулова 1967, Кузьмина 2008), mikonimams *voverės* eksplicitinė motyvacija nebūdinga; tik LKAI greta lie. *vaviórka* nurodoma brus. *вавёрка* (LKAI172), o Liudmila Permiakova ir Ivanas Podiukovas nurodo rusų kalbos tarmybę *векошник* „гриб моховик“, t. y. „geltonasis baravykas, makavykas“ (*Boletus variegatus*): pavadinimas siejamas su voverės pavadinimu *векша* dėl to, kad voverė šiuos grybus ruošia žiemai (Пермякова, Подюков 2012, 56).

L a p ė . Zoonimu *lapė* motyvuojami tik valgomosios voveraitės pavadinimai. Užfiksuotų leksemų beveik tiek pat kaip ir su *vovere* – arti 20

(įskaičiuojant ir *lisičkà* tipo skolinius – per 20). Tačiau šios MG mikonimai paplitę tik gana nedideliuose šnektų plotuose. Ir pagal vartojimo paplitimą, ir pagal formaliąją mikonimo sandarą bei kilmę atsiskiria du pogrupiai.

Pirmąjį pogrupį sudaro vienašakniai pavadinimai, pvz., *lapáitė, lapeikà, lāpė, lapėlė, lapùkas, lapùkė, lapùtė* ir kt. (paplitimą žr. LKAI172). Jie, kaip ir skoliniai *liscà, lisičkà, lisičkas, lisyčà*, vartojami pietų aukštaičių plote ir „greičiausiai yra vertiniai“ (LKAI172). Sprendžiant tik iš negausių LKŽ ir tarminiuose žodynuose pateiktų iliustracinių sakinių, vienas ryškiausių grybo bruožų – jo geltona spalva, pvz., *Lāpės geltonickos, auga un kalnelių Psl* (LzTŽ140); *Daugi lapýkų geltonitkų surinkau* (ZtŽ342); *Žiūrėk, kiek čia lapùčių, tik geltonuoja* Al (LKŽVII160). Būtent šis požymis sinchroniškai laikytinas verstinių mikonimų su *lap-* implicitiniu remotyvacijos požymiu. Rusų, lenkų kalbose *Cantharellus* pavadinimai taip pat motyvuojami pagal spalvą, tik vieni autoriai (Vasmer II 500, Кузьмина 2008, 7, Сенк-Шеленгевич 2008a, 61) grybo pavadinimą sieja su žvėrelio pavadinimu, kiti (Пермякова, Подюков 2012, 56) – su senosios rusų kalbos būdvardžiu *лусый* „geltonas“. Geltonos grybo spalvos požymis fiksuojamas ir finų kalbose, plg., *keltatatti* „voveraitė“, pamorfemiui „geltonas grybas“ (Коппалева 2007, 60). Dėl verstinio pobūdžio ši grupelė pavadinimų etnolingvistinio pasaulėvaizdžio savitumui atskleisti nėra labai svarbi.

Antrąjį pogrupį sudaro dvišakniai pavadinimai – dūriniai, pvz., *lapėlaiža, lapėlaižė / lapėlaižė, lapėlaižikė, lapėlaižis, lapėlaižiukas, lapilaižis*. Tokie mikonimai daugiausia vartojami žemaičių (paplitimą žr. LKAI172), tik viena kita gretybė *lepėlaižis, lepėlėžis, lepėleižis* užfiksuota apie Gervėčius, Šumską. Atskirų dėmenų semantika leidžia išvelgti tokią perkeltinę metoniminę motyvuootę: „grybas, kurį laižo lapė“ (apie perkeltinę *lapėlaižis* reikšmę plg. Skardžius 1943, 576; apie sudurtinių daiktavardžių su pirmuoju daiktavardiniu ir antruoju veiksmažodiniu sandu reikšmę, kai pirmuoju dėmeniu pasakomas ne veiksmo objektas, o subjektas žr. DLKG 2006, 162). Apklaustieji informantai (visi iš žemaičių ploto) pateikė tokią pat motyvuootę (*lapė grybą laižo; vandenį laka, nulaižo; ėda; jei serga, kaip šunys žoles, taip lapės tuos grybus tikriausiai ėda*). Metonimiškai interpretuojami ir tokie respondentų atsakymai „grybas, kuris palaižytas lapės“, nes teoriškai tokiu atveju įmanomos implicitinės spalvos metaforos nepavyko nustatyti. Maitinimosi / gydymosi grybu motyvaciją gali paremti ir ekstralingvistiniai duomenys: grybo forma panaši į dubenėlį, po lietaus,

rasos galima matyti grybuose nemaža vandens; voveraitės nuo seno žmonių vartojamos gydymuisi (daugiausia surinkta receptų apie gydymąsi nuo kirminų), tad nėra abejonių, jog ir žvėrys tuos grybus ėda ar jais gydos.

K i š k i s / z u i k i s . Grybų pavadinimų, kaip ir augalų pavadinimų, su šio žvėrelio vardu nemaža¹⁵: tiriama per 10 pavadinimų; keletas iš jų yra daugiareikšmiai, pavadina ne vienos, o kelių rūšių (genčių) grybus. Didžiausioji dalis šios MG mikonimų vartojami aukštaičių (dzūkų, suvalkiečių, kiek rečiau rytų aukštaičių), rečiau pietų žemaičių tarmėse. Beveik visi mikonimai su dėmeniu *kišk-* / *zuik-* yra determinaciniai kompozitai¹⁶. Dažniausiai jais vadinami įvairūs „netikri baravykai“, t. y. tokie grybai, kurie išore yra labai panašūs į tikrinį baravyką (*Boletus edulis*), bet menkesnės maistinės vertės arba visai netinkami maistui: a) aitrusis pušynbaravykis (*Tylopilus felleus*): **kiškio baravėkas**, pvz., *Kartuoliai tiej kiškio baravykai* (DrskŽ154, Ukm), **kiškiabaravykis** / **kiškiabaravykis** (LBŽ 439, Sasnauskas 2008, 116, Al, Pbs Ukm), **kiškėnis** (Al, Drsk), **zuikėnis baravėkas** (Al, Drsk), **zuikbaravykis** (Al, Drsk); b) baravykas paąžuolis (*Boletus luridus*): **zuikbaravykis** (VšR, Bgt Skdv – LKŽXIX1078) / **zūikabaravykis**, pvz., *Zūikabaravykiai ma[n] negardūs* (Plv – LKŽXIX1077); **zūikiabaravykis** (Kpč, Pns – LKŽXIX1078), **kiškiabaravykis** (LG, 100), **kiškiagybis** (Mrc – LKŽV885); c) šilbaravykis (*Boletus cyanescens*): *Šiomet baravykai neauga, tik kiškiabaravykiai* Grv (Sl, Trgn, Nč – LKŽV884); d) lepšė (*Leccinum scabrum*): **kiškio grėbas** (DrskŽ154), **zūikiabaravykis** (Sdr).

Mažiau atvejų, kai šios MG mikonimais pavadinami menkos vertės ar nevalgomi grybai: **zūikiabaravykis**: *Jáučiakiai, kazelėkiai – tai laukiniai grybai, zuikbaravykiai* Br. (ZNŽ643), **kiškiagybis** „toks grybas“ (LKŽV885, DrskŽ154): *Kiškiagybis čia, mesk, nevalgomas* (DrskŽ154). Tik pavieniai atvejai, kai taip įvardijamos atskiros grybų rūšys (gentys), nepanašios į baravyką, pvz., paprastasis piengrybis (*Lactarius trivialis*) (Dgp – LKŽV884, LG, 264); voveraitė: *Kiškiabudės (voveraitės) – stiprūs grybai: kirmėlės nekokios neėda* (Dgp – LKŽV884).

¹⁵ Kaip nurodo A. Gritėnienė, „LKŽ, LBŽ, LKŽK fiksuojama apie 40 įvairios darybos fitonimų (dažniausiai dūrinių ar frazeologinių junginių), kurių pagrindinis žodis *zuikis*, ir apie 30 fitonimų, kurių pagrindinis žodis *kiškis*“ (Gritėnienė 2006, 135). V. Masilionytė nurodo, kad tarp 10-ies svarbiausių gyvūnų simbolių lietuvių idiomatikoje yra ir kiškis (2007, 17).

¹⁶ Kompozitais vadinami ne tik dūriniai, bet ir sudėtiniai tokius pat dėmenis kaip dūriniai turintys pavadinimai. Kompozito terminas lingvistinėje literatūroje įvairuoja.

Taigi determinaciniai dėmenys *kišk-* / *zuik-* reiškia: „netikras baravykas, t. y. išoriškai panašus, bet prastesnis už baravyką grybas“ arba „menkos vertės valgomas“, arba „prastas, nevalgomas“. Tokia mikonimų su *kišk-* / *zuik-* formalioji sandara ir motyvuotė sutampa su lietuvių ir rusų kalbų fitonimų sandara ir motyvuote, taip pat ir latvių grybų pavadinimų modeliu, pvz., *zaķu pūpēdis*, *zaķpūpēdis* „kukurdvelkis“ (*Calvatia*) (Zemzare 1967a, 34, Balodis 1980, 112). Tokią motyvuotę pateikė ir informantai (*neskanūs – tik kiškiamis; žmonės nevalgo, gal kiškiai ēda; kartūs jie, nevalgomi, todėl kiškiniai*) arba nepateikė jokio motyvuotės aiškinimo. Pastebėta, kad aitrusis pušynbaravykis jaunesnių informantų vadinamas *baravykū apgavikū, melagiū*, dar pgl. pavadinimą *pūsbaravykis* „netikras baravykas“: *Ar tas pūsbaravykis nesukirmijęs?* (Alk, Plv – LKŽX998). Gali būti, kad determinanto *kišk-* / *zuik-* implicitinė vertinamoji reikšmė blėsta. Dar giliau paslėptą implicitinės motyvuotės reikšmę (arba kultūrinę žodžio semantiką¹⁷) turėtų padėti atskleisti (etno)kultūriniai, tautosakiniai, mitologiniai metatekstai. Norbertas Vėlius (ir kiti etnologai) kiškį, vilką ir mešką nurodo kaip gyvūnus, lietuvių tautosakoje siejamus su velniu (Vėlius 1987, 89).

Tik vienas pavadinimas užfiksuotas iš pietų žemaičių vietovės – *zuikausis* „bobausis“ (*Helvella*): *Zuikausiai dygsta pavasarį, yra tušti – kaip ausys* Skdv (LKŽXIX1077–1078). Jis nuo anksčiau aptartųjų aukšaitiškųjų pavadinimų skiriasi tiek leksine reikšme, tiek nominacijos priemonėmis – tai frazeologinis kompozitas. Jo pagrindinis dėmuo, somatizmas *ausis*, metaforiškai nusako grybo formą, o pirmasis dėmuo, kaip ir galintis su juo kaitaliotis dėmuo *bob-*, nurodo menkinamąjį vertinimą. Ne vieno tyrėjo pastebėta, kad tokio tipo determinaciniai dėmenys gali kaitaliotis tarpusavyje.

V i l k a s . Su velniu siejamo gyvūno (Vėlius 1987, 91) – vilko – pavadinimu užfiksuota arti 10 mikonimų, keletas iš jų yra daugiareikšmiai. Šis zoonimas dažniau yra eksplikitinės motyvacijos pamatas pavadinant dviejų genčių grybus, rečiau apskritai bet kokius nepažįstamus, nerenkamus, nevalgomus grybus, t. y. šungrybius.

Bene dažniausiai vilko vardas yra *paniabudės* (*Phallus impudicus*) pavadinimų motyvatorius: *vilkāgrybis* / *vīlkagrybis* (DrskŽ, Mrj, Žl, Kvr, Vl – LKŽXIX378; Vl, Ukm – LBŽ180; Slv, Ukm); *vīlkagrybis* (Stak, Vel – LKŽXIX392; Jsv); *vīlko grības* Aln – LKŽXIX385; Ukm, Pbs, Bb, Aln);

¹⁷ Terminą *kultūrinė žodžio semantika* žr. Толстой 1995, 289.

vilkpaūtis / vilkpautis (Smln – LKŽXIX398). Tokie pavadinimai paliudyti iš rytų ir vakarų aukštaičių tarmių. Atsakymų į anketos klausimus apie grybo motyvuotę neužfiksuota¹⁸, tačiau kaip išskirtinius šio grybo požymius apklaustieji informantai, kurie įvairiais kitais leksiniais sinonimais vadina paniabudę, nurodė: a) gydomąsias savybes, ypač gydant sąnarių, kaulų, odos ligas, vėžį, bendrą silpnumą; b) specifinį, panašų į dvėselienos, lavono kvapą, plg. sinonimus *lavóngrybis*, *smirdėklis*); c) išskirtinę grybo išvaizdą: jauni grybai apvalūs, minkšti (*kaip kankolai, rutuliai, kaip taukai, minkštiausiai, kiaušiniai be kevalo; bulvikės*); seni – netipiškos grybams formos, ilgais kotais, juoda, dažnai musėmis aplipusia galva (*bjaurūs, juodi, ištįsę, aplipę musėmis*). Tokie požymiai išryškėjo ir iš LKŽ (XIX378, XIX385, XIX398) pateiktų sakinių: *Vilkgrybis – tokis kap kiaušinis žemėje, kvapas iš jojo per šimtą metrų* Mrj. *Vilkgrybis – smirda miške, auga kaip ir bulba kokia* Žl. *Vilkgrybį užuosi iš kaž kur* Kvr. *Smirdėliai, kiti vilko grybais vadina* Aln. *Degtinė su vilkgrybiu esanti labai sveika* Vl. Su *vilkpaučių gydo kaulų džiovą* Smln. Frazeologinio kompozito **vilkpaūtis** abu dėmenys metaforiškai perteikia grybo išvaizdą (panašus į vilko paučius). Kaip implicitinį motyvatorių metatekstai rodo ir dar vieną – grybo gydomųjų savybių – požymį. Iš gyvosios kalbos straipsnio autorės užrašyta ypač daug gydymosi paniabude receptų, daug jų pateikta įvairiose interneto svetainėse, etnofarmacijos tyrimuose. Ne tik mikonimai, bet ir nemaža fitonimų su *vilk-* įvardija liaudies medicinoje vartojamus augalus, pvz., *vilko šaknimi* arba *vilko žole* vadinama ropinė kurpelė (*Aconitum*). Anot N. Vėliaus, „vilkas susijęs su mūsų liaudies medicina. Tikima, kad žmogus, valgęs vilko mėsos, galįs išgydyti navikus... Mažam kūdikiui ant kaktos užrišdavo vilko dantis, „kad akių nebotų“ (Vėlius 1987, 94).

Kitas grybas – pumpotaukšlis (*Bovista, Lycoperdon*) – rytų ir pietų aukštaičių vadinamas tokiais (galbūt skolintais) frazeologiniais kompozitais: **vilkatabokė / vilkatabokė** (Rtn – LKŽXIX386; Vln – LBŽ53); **vilko tabokà** (Mrc – LKŽXIX386; Vln – LBŽ53); iš žemaičių užfiksuota **vilko pypkė** (Al, Tl). Taip metaforiškai nusakomas grybo išorės išskirtinumas: grybas ypatingas tuo, kad jį paspaudus pro angelę išlekia sporos – dul-

¹⁸ Iš įvairiose interneto pokalbių svetainėse pateiktų tekstų galima spėti, kad dabartiniu metu determinanto *vilk-* reikšmė ne visų šių leksemą vartojančių žmonių yra identifikuojama – gana gausu atvejų, kai rašoma *vilgrybis*, pvz., *Poniabudė pas mus vadinama vilgrybiu*.

kių kamuolėliai (kaip pypkės dėmai), o pats grybas yra apvalus (panašus į terbelę, maišelį tabakui laikyti). Tokiuose pumpotaukšlio pavadinimuose, kaip ir pasakose, galėtume įžvelgti vilko sužmoginimą (plg. Vėlius 1987, 94). Taip pat nurodo ir L. Permiakova, tyrusi vaizdinguosius rusų kalbos fitonimus ir mikonimus: tokio tipo nominacijos (*волчий табак, табачиў гриб* „pumpotaukšlis“) savo šaknimis siekia pasakojamąją liaudies kūrybą, kada meška, vilkas buvo miško šeimininkai, kuriems priskiriamos tamsiosios jėgos (Пермякова 2009, 156). Toks pat vaizdinys slūpi ir graikiškos kilmės pumpotaukšlio pavadinime *Lycopérdon*, plg. gr. *lykos* „vilkas“ ir *perdo* „beždu“ (LBŽ 206).

Bet kokio nepažįstamo, ypač prasto grybo, t. y. šungrybio, reikšmę turi tik trys siauros vartosenos tarminės leksemos: **vilkagrybis** „toks nevalgomas grybas“: *Vilkagrybiai šungrybiai, aš jų nerenku ir bijaus* (DrskŽ59); **vilkamyžis / vilkmyžis** „toks į kelmūtį panašus nevalgomas grybas“: *Vilkamyžiai nevalgomys, karti dideliai, geltoni* Pln (LKŽXIX380); *Sūdukais mes juos vadinam, da senovė[je] – vilkmyžiais* (Erž – LKŽXIX398). Latvių tarmėse taip pat vartojamas pavadinimas *vilku sēne* (ĒIV III 335). Lietuvoje (ir Latvijoje) nepažįstamo, ypač prasto, nevalgomo grybo reikšmė dažniausiai vartojami mikonimai ne su determinantu *vilk-*, o su determinantu *šun-*: *šungrybis / šunagrybis / šunāgrybis, šungrybė, šuņis / šunio / šuniēs / šuninis grības, šuniabudė, šunmyžis / šuņmyžis* (la. *suņu sēne, suņusēne, suņa sēne, suņsēne, sunine, suniņa*); rečiau su kitais determinantais: šiaurės žemaičių – *šūd-*: *šūdgrymbis* (la. *sūdu sēne* (ĒIV III p. 335) ar *myž-*: *sąmyžis*; dzūkų – su *žalt-*: *žaltčiagrybis* (plg. Rusijos Pskovo tarmėse vartojamą bet kokiems nevalgomiems grybams pavadinti *ужовы грибы* „žalčio grybai“ (Кузьмина 2008, 80). Kaip nurodo Valentina Merkulova (1967, 98), rusų kalbos fitonimų ir mikonimų neigiamas emocinis vertinimas ypač akivaizdžiai perteikiamas būtent vilko pavadinimu, nuodingieji augalai ar grybai vadinami „vilkiniais“. Lietuvių kalboje, kaip minėta, tipiškiausias ypač neigiamai konotacijai mikonimų sistemoje perteikti yra zoonimas *šuo*, o *vilkas* labiau pabrėžia implicitinę gydomųjų / nuodingųjų savybių semą (abu grybai – pumpotaukšlis ir ypač paniabudė, kaip rodo šiuolaikiniai moksliniai tyrimai, turi gydomųjų savybių).

M e š k a . Šio žvėries pavadinimas yra 7-įj tiriamų mikonimų motyvatorius. Bendrinėje kalboje ir mokslinėje terminijoje vartojamas **meškūtės** pavadinimas „bot. prastas grybas, augantis ant pūvančių kelmų ar aplink

juos (*Paxillus*)“ (DŽe). Visose aukštaičių bei šiaurės žemaičių tarmėse paliudyti tokią eksplicitinę motyvaciją turintys yra pilkosios meškutės (*Paxillus involutus*), juodkotės meškutės (*Paxillus atrotomentosus*) arba kitų meškutinių genties (ar išore labai panašių) grybų pavadinimai: **meškūtė** (Pkr, Lzd, Skr, Jrb, Vvr, Jdr, Grg), **meškūtis** (Pln), turbūt ši grybą pavadina ir **meškà, mėškagrybis**: *Mėškos apžėlę, apačiom kaip šerstukė (vilna) juoda, pilka būna. Mėškagrybių, vilkagrybių yra, pašašę tokie* (DrskŽ208); *Džiovinotos ir mėškos gerai* (Rdm – LKŽVIII86); greičiausiai ir **mėškabudė / mėškabūdė**, pvz., *Mėškabudes nušutina ir verda – saldžios. Jis mėškabūdžių nerenka* (Lp – LKŽVIII87). Taigi zoonimo *meška* motyvuoti mikonimai pavadina menkos kokybės valgomus arba prastus nevalgomus grybus, kaip ir tokios motyvacijos fitonimai (plg. Gritėnienė 2006, 96; 130–131). Sunku pasakyti, kokie kiti implicitinės motyvacijos požymiai sudaro motyvacijos pamatą: tiktų ir grybo paviršiaus aksomiškumas, „gauruotumas“, spalva ar didumas (ypač juodkotės meškutės), gal ir nuodingosios (sukeliančios apsinuodijimą) grybo savybės (plg. grybų pavadinimus su zoonimu *vilkas*) ar net tai, kad gyvūnai grybus ėda (tokią motyvuotę nurodo Elena Kuzmina, aiškindama *медвежик, медвежий гриб* „šampinionas“ motyvaciją (Кузьмина 2008, 80). Šiuo atveju linkstama rinktis polimotyvacinę traktuotę. Pažymėtina, kad daugelis informantų nepateikė jokio atsakymo, leidžiančio spręsti apie implicitinę motyvaciją. Šiaurės žemaičių kretingiškių plote užrašyti du frazeologiniai kompozitai pilkajai meškutei pavadinti: **meškapėdė** (Drb) ir **meškōs aūsys** (Gršl). Zoonimu ir somatizmais metaforiškai perteikiama grybo forma. Toks modelis būdingas daugelio kalbų fitonimams ir mikonimams. Sprendžiant *meškapėdės* pavadinimo istoriją, reikėtų atkreipti dėmesį, kad „vilkas, kaip ir velnias, ėmina savo pėdą į akmenį“ (plg. Vėlius, 1987, 95). Tikriausiai *mėškos pėda*, kaip motyvacijos modelis, yra senas, net ir turint omenyje *mėškos* skolintinę kilmę (Sabalaiškas 1990, 235), plg. latvių *lāča pēda* (Zemzare 1967a, 17).

B r i e d i s. Su šio gyvūno pavadinimu etimologiškai sietinų grybų pavadinimų labai nedaug, jų vartojimas paliudytas tik nedideliuose tarmių plotuose. LKŽ užfiksuota viena pietų aukštaičių leksema **brėdžiabudė** „toks šungrybis“: *Neatskiria trakinio nuo brėdžiabudės* (Mrc; Asv, Azr – LKŽI1044). Apibrėžiančiuoju dėmeniu einantis zoonimas perteikia a) neigiamo vertinimo semą, plg. tokios pat reikšmės **šūniabudė**

(Sr – LKŽXV359); b) didumo semą, pvz., *Brīedžiabudės didelės kaip kepurės* (Asv – LKŽI1044). Kaip nurodo G. Rosinienė, „briedis lietuvių pasakymuose ... yra didumo, tvirtumo simbolis“ (1993, 62). Iš šiaurės žemaičių telšiškių ploto straipsnio autorei žinomas *brīedgrybis* „Invalo šakočius“ (*Ramaria invalii*) (Tl), iš vakarų aukštaičių tokia pat reikšme *brīedžių ragai / ragėliai* (Jrb). Tai nauji grybų pavadinimai, kurių implicitinės motyvuotės pamatas – grybo formos panašumas į briedžio ragus. Panašų pavadinimą turi ir rusų kalbos dialektai: *оленьи рожки* (taip vadinami įvairūs *Ramaria* genties grybai). Taigi briedžio pavadinimas ypač retai eina mikonimų motyvatoriumi; jis nebūdingas ir lietuvių kalbos augalų vardams – A. Gritėnienė neanalizuoja nė vieno fitonimo, motyvuojamo šiuo zoonimu (Gritėnienė 2006, 226)¹⁹. Artimiausia latvių kalbos tipologinė paralelė – *briedene*²⁰ „čerpėtasis žvynadyglis“ (Zemzare 1967a 8; LSV 8, DIT 203, KPKDIA 51, ME I 336). *Sarcodon imbricatus* yra „tamsiai rudas, didelis grybas“ (LGA 409). Tokia pat reikšme Baltarusijos ir Ukrainos tarmėse retai vartojamas mikonimas *лось*, L. Permiakovos ir I. Podiukovo teigimu, tokią motyvuotę turintis dėl dydžio (Пермякова, Подюков 2012, 56).

Bendrinėje kalboje vartojamas, į mikologijos terminiją įėjęs *brīedžiūkas* „bobausių šeimos grybas“ (*Morchella*) su briedžio pavadinimu sietinas kaip remotyvacijos atvejis. Skolinys *abriedėlis* (*Morchella*) turi daug formos gretybių, pvz.: *abriedėlis*, *imbredėlis* (*Helvella*), *abriedūkas*, *briedėlius*, *briedėlis*, *briedėlis*. Kaip matyti iš gretybių paradigmos, kai kurių skolinio variantų fonetinė raiška labai panaši į deminutyvinį briedžio pavadinimą. Pagal žodžio formos panašumą atsiranda semantinė asociacija su briedžio vardu, ir *briedūkas*, *briedžiūkas* kalbos vartotojų jau suvokiami kaip dariniai iš *brīedis* (apie asociacijas pagal skambėjimą – žr. Kabašinskaitė 1998, Buivydienė 2006, Кронгауз 2009). Tokia remotyvacija ypač gabi dėl gausaus ir visiems lietuviams žinomo grybų ir fitonimų pavadinimų motyvacijos zoonimais modelio. Buvo apklausta apie 70 įvairaus amžiaus iš įvairių Lietuvos vietovių kilusių informantų, kurie iš rodomos nuotraukos atpažino grybą. Visi informantai mikonimą siejo su briedžio pavadinimu.

¹⁹ Fitonimų rodyklėje A. Gritėnienė pateikia *brīedgauris*, *brīedgaurė* (Gritėnienė 2006, 226); *brīedgauris* „kieta sausa kalvų žolė, vilkažolė (*Nardus stricta*)“ LKŽe. Apie šio žodžio etimologiją (žr. Vitkauskas 1976, 170).

²⁰ La. *briedis* „elnias“.

S t i r n a . Dar mažiau pavadinimų su zoonimu *stirna*²¹. Du pavadinimai užfiksuoti iš nedidelių aukštaičių plotų: **stirniōkas** „šilinis baravykas (*Boletus granulatus*, sin. *Suillus granulatus*)“; pvz.: *Kad nebus geresnių grybų, tai dėl stirniōkų – kaip be grybų* Lkm (Slm–LKŽXIII823–824); **stīrnagrybis** „toks grybas“ (KzR–LKŽXIII822). Mokslinėje terminijoje vartojamas pavadinimas **stīrnabudė** „baltikinių šeimos grybas (*Lepista*)“; bet iš gyvosios jis nepaliudytas. Kaip matyti iš pavyzdžių, šio zoonimo motyvacijos implicitinė reikšmė tokia pat kaip ir zoonimų *briedis*, *zuikis* / *kiškis*.

Išvados

1. Lietuvių kalbos liaudiški mikonimai motyvuojami keletu žvėrių pavadinimų: *kiškis* / *zuikis*, *vilkas*, *meška*, *voverė*; rečiau *lapė*, *briedis*, *stirna*. Tokios motyvacijos mikonimai pavadina tiek konkrečių genčių (rūšių), tiek tam tikros kategorijos pagal vertę grybus. Tai rodo zooniminės (bestiamorfinės) leksikos svarbą grybų nominacijos procese.
2. Bestiamorfinių mikonimų eksplicitinės motyvacijos modelis panašus į fitonimų eksplicitinės motyvacijos modelį, tačiau nėra tapatus.
3. Žvėrių pavadinimų motyvuojami lietuvių kalbos mikonimai vartojami visoje Lietuvoje, bet jie paplitę nevienodai; bene mažiausiai vartojami šiaurės žemaičių tarmėje. Iš visų bestiamorfizmų plačiausiai vartojamas *voverūškos* (*Cantharellus*) pavadinimas (jo gretybės, darybiniai sinonimai), kiek siauriau – *kiškiabaravykis* / *ziūkbaravykis* (jų gretybės, darybiniai sinonimai). Kiti pavadinimai – gana siauros tarmybės arba remotyvuotieji mikonimai.
4. Dažniausias netiesioginės nominacijos būdas – metafora, tik retais pavieniais atvejais – metonimija, nors ne visada tarp jų įmanoma nubrėžti aiškią ribą.
5. Didesniosios dalies mikonimų, pagal struktūrą vienašaknių arba determinacinių kompozitų, pagrindinis motyvatorius – zoonimas; mažesniosios dalies, pagal struktūrą frazeologinių kompozitų, motyvacijos pamatą sudaro abu žodžiai. Frazeologiniai mikonimai yra ypač vaizdingi, juose išlikę tautosakiniai, mitologiniai žvėrių konceptai.

²¹ Augalų pavadinimų su *stirna* nepateikta A. Gritėnienės darbe (2006); *stirna* neminama ir V. Masilionytės darbe (2007).

6. Bestiamorfiniams mikonimams būdingas gana apibrėžtas implicitinės motyvacijos požymių rinkinys: konotacija (dažniausiai neigiama, nulemta tikimo / netikimo vartoti); spalva, dydis, forma (forma dažnai nusakoma somatizmu). Daugeliu atvejų nustatyti tik vieną implicitinį požymį problemiška. Atrodo tikslesnė polimotyvacinė traktuotė su galimu centriniu ir periferiniais implicitiniais motyvuojamaisiais požymiais.
7. Netinkamų maistui, nepažįstamų grybų – šungrybių – pavadinimai turi ypač ryškią neigiamą konotaciją. Dažniausiai šungrybių pavadinimai visame lietuvių kalbos plote sudaromi iš abstrakčios reikšmės mikonimo *grybas* (kai kuriose aukštaičių tarmėse iš tos pačios reikšmės *būdė*; o kitose, dažniau žemaičių tarmėse iš šlapinimosi reikšmės veiksmazodžio *mỹžti*) ir determinacinio dėmens *šuo*. Tik kai kuriose tarmėse determinaciniais dėmenimis eina žvėrių pavadinimai *vilkas*, *meška*, *briedis*, *stirna*, *kiškis* / *zuikis*; retai pavadinimas *žaltys* ar ekskrementų reikšmės dėmuo *šūdas* (*šungrybis*, *vilkagrybis*, *brėdžiabudė*, *žālčiagrybis*, *šūdgrybis*, *šunmyžis*).
8. Konkrečių grybų genčių (rūšių) pavadinimų implicitiniai motyvacijos požymiai susiję su vieno ar kito žvėries konceptu, tam tikromis tikroviškoms ar menamomis (tradicinėmis, mitologinėmis) jo savybėmis.
  - 8.1. Tikroviškiausi, t. y. paremti realiais išoriniais gyvūno požymiais ir / ar tam tikromis funkcijomis, yra valgomosios voveraitės (*Cantharellus*) pavadinimai (*voveraitė*, *lapėlaižis*). Nuo daugelio kitų bestiamorfinių mikonimų jie skiriasi melioratyvine konotacija.
  - 8.2. Labiausiai susiję su mitologiniu, chtoniškuoju pasauliu yra *vilko*, *kiškio* / *zuikio*, *meškos* motyvuojančiuosius dėmenis turintys konkrečių grybų genčių (rūšių) pavadinimai. Motyvatorius *vilkas*, *meška* turinčios motyvemos pavadina netipiškos (neprototipinės) išorės, gydomųjų ar nuodingųjų savybių turinčius grybus – paniabudę (*Phallus impudicus*), pumpotaukšlį (*Bovista*, *Lycoperdon*), įvairių rūšių meškutes (*Paxillus atrotomentosus*, *Paxillus involutus*). Mikonimai su *kišk-* / *zuik-* dažniausiai įvardija panašios išorės, bet menkesnės vertės negu lyginamasis grybas (džn. baravykas) grybus.
9. Dėl zoomorfinio (bestiamorfinio) modelio stiprios pozicijos mikonimų ir fitonimų nominacijos sistemoje ir dėl fonetinės žodžių struktūros asociatyvaus panašumo mikologijos mokslo terminijoje

įsitvirtino ir per ją nesunkiai tautinėje šnekamojoje kalboje prigijo remotyvuotas *briedžiūko* (*Morchella*) pavadinimas.

10. Sinchroniškai tuo pačiu zoonimu besiremiantys grybų pavadinimai gali būti tiek motyvacijos, tiek remotyvacijos pavyzdžiai (*briedžia-budė* ir *briedžiūkas*, *lapaitė* ir *lapėlaižis*).

L i t e r a t ū r a

- Ambrazas 2010 – Saulius Ambrazas. Dėl kankorėžių pavadinimų kilmės. *Baltistica XLV(1)*, 95–104.
- Auksoriūtė 1995 – Albina Auksoriūtė. Klaipėdos krašto paukščių pavadinimai. *Lietuvininkų žodis* (parengė K. Grigas, Z. Kelmickaitė, B. Kerbelytė, N. Vėlius). Kaunas: Litterae universitatis, 514–520.
- Averkienė 2004 – Rūta Averkienė. Grybų mitas ir tikrovė. *XXI amžius* [interaktyvus], spalio 20 d. [žiūrėta 2012-05-14]. Prieiga internetu: <http://www.xxiamzius.lt/numeriai/2004/10/20/gkras_01.html>.
- Bagladi 2011 – Orsolya Bagladi. *Linguistic Analysis of Hungarian Fungus Names*: PhD disertation, University of Pannonia, Veszprem, Hungary. [interaktyvus, žiūrėta 2012-05-14]. Prieiga internetu: <http://konyvtar.uni-pannon.hu/doktori/2011/Bagladi_Orsolya_theses_en.pdf>.
- Balodis 1980 – Arvīds Balodis. *Sēņotāja rokasgrāmata*. Rīga: Avots. 189 lpp.
- Bartnicka-Dąbkowska 1964 – Barbara Bartnicka-Dąbkowska. *Polskie ludowe nazwy grzybów*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich Wydawn. Polskiej Akad. Nauk.
- Brzozowska 2000 – Małgorzata Brzozowska. Derywaty onomazjologiczne (asocjacyjne) w językowym obrazie świata. *Język i kultura* [interaktyvus], t. 13. Wrocław [žiūrėta 2012-05-14]. Prieiga internetu: <<http://www.lingwistyka.uni.wroc.pl/jk/spis13.htm>>.
- Buivydienė 2006 – Rūta Buivydienė. Dėl keleto retesnių liaudinių vaivorykštės pavadinimų. *Baltistica*, XLI (2), 333–337.
- DIT – Sofija Dravniece. *Dundagas izloksnes teksti*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2008, 231 lpp.
- DLKG 2006 – *Dabartinės lietuvių kalbos gramatika*. Ketvirtoji pataisyta laida. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- Dže – *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas* [interaktyvus]. Prieiga internetu: <<http://dz.lki.lt/>>.
- ĒIV III – Elga Kagaine, Silvija Raģe. *Ērgemes izloksnes vārdnīca*, 3 sēj. Rīga: Zinātne, 1983, 800 lpp.
- Gaivenis 1995 – Kazimieras Gaivenis. Kai kurių žuvų pavadinimai. *Terminologija 2*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 86–92.
- Genelytė 2001 – Aurelija Genelytė. Augalų pavadinimai, reiškiami pastoviaisiais žodžių junginiais. *Lituanistica*, nr. 3 (47), 31–38.
- Gritėnienė 2006 – Aurelija Gritėnienė. *Augalų pavadinimų motyvacija šiaurės panevėžiškių patarmėje*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- Jonaitytė 1976 – Aldona Jonaitytė. 4-oji dialektologijos anketa. Augalų pavadinimai. *Gimtoji kalba*, nr. 3, 43–62.
- Kabašinskaitė 1998 – *Lietuvių kalbos liaudies etimologija ir artimi reiškiniai*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.

- Koni Muluwa 2010 – Joseph Koni Muluwa. *Plantes, animaux et champignons en langues bantu. Etude comparée de phytonymes, zoonymes et myconymes en nsong, ngong, mpiin, mbuun et hungan (Bandundu, RD Congo)*. Thèse présentée en vue de l'obtention du grade académique de docteur en langues et lettres [interaktyvus]. Université Libre de Bruxelles [žiūrėta 2012-09-8-09]. Prieiga internetu: <<http://theses.ulb.ac.be/ETD-db/collection/available/ULBetd-06182010-113029/unrestricted/Introductiongenerale.pdf>>.
- Kottak 1979 – Conrad Phillip Kottak. *Cultural anthropology*. New York: Random House.
- KPKDIA – Sarmite Balode. *Kalnempju pagasta Kalnamužišas daļas izloksnes apraksts*. LU Latviešu valodas institūts, 2000, 144 lpp.
- Kregždys 2012 – Rolandas Kregždys. *Baltų kalbų leksinės semantinės gretybės (o/ā kamienų kūno dalių pavadinimai)*. Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas.
- LBŽ – *Lietuviškas botanikos žodynas*, I dalis. Kaunas: Varpas, 1938.
- LGA – Vincentas Urbonas. *Lietuvos grybų atlasas*. Kaunas: Lulutė, 2007.
- LKAI – *Lietuvių kalbos atlasas I. Leksika*. Lietuvių kalbos institutas. Vilnius: Mokslas, 1977.
- Lubienė 2008 – Jūratė Lubienė. Grybų pavadinimų motyvacija pagal išorinius arba vidinius grybo požymius. *Res Humanitariae IV*, Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 173–192.
- Lubienė 2009 – Jūratė Lubienė. Lietuvių kalbos liaudiški grybų pavadinimai su grybų augimo motyvaciniais požymiais. *Res Humanitariae VI*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 180–203.
- LVSV – Elza Grīnberga. *Latviešu valodas sinonīmu vārdnīca*. Rīga: Avots, 1998, 878 lpp.
- Masilionytė 2007 – Virginija Masilionytė. *Gyvūnų simbolika vokiečių ir lietuvių kalbų frazeologijoje iš kultūros semiotikos perspektyvos* = Deutsche und litauische Phraseologie Kontrastiv: Tiersymbolik im kultursemiotischen Blickfeld. Daktaro disertacija.
- Maumevičienė 2010 – Dainora Maumevičienė. Prototipų teorija ir semantika. *Kalbų studijos*, nr. 17, 11–18.
- Mazelaitis, Urbonas 1980 – Jonas Mazelaitis, Vincentas Urbonas. *Lietuvos grybai*. Vilnius: Mokslas.
- ME – Karl Mühlenbach. *Latviešu valodas vārdnīca*. anskriptu izredīgēja, papildināja un publicēja J. Endzelins, t. 1.–4, 1923–1932. Rīgā: Kultūras Fonda Izd.
- Persson 2000 – Persson, Gunnar. Vit flugsvamp or Destroying Angel: Cognitive Aspects of Names for Fungi in Some Languages. *Symposium on Lexicography IX*. Tübingen: Max Niemeyer, 305–322.
- Rosinienė 1993 – Gražina Rosinienė. *Kodėl raudonas kaip vėžys?* Vilnius: Mokslas.
- Sabaliauskas 1990 – Algirdas Sabaliauskas *Lietuvių kalbos leksika*. Vilnius: Mokslas.
- Senkus 1967 – Juozas Senkus. Žodžiai su priesaga *-(i)uška*. *Kalbos kultūra*, nr. 12. Vilnius: Mintis, 33–38.
- SistŽ – Jonas Paulauskas. *Sisteminis lietuvių kalbos žodynas*. Vilnius: Mokslas, 1987.
- Skardžius 1943 – Pranas Skardžius. *Lietuvių kalbos žodžių daryba*. Vilnius: Lietuvos mokslų akademija, Lietuvių kalbos institutas.
- Subačius, Dini 1999 – Giedrius Subačius, Pietro Umberto Dini. Konstantino Sirvydo *Dictionarium* neišlikusio antrojo leidimo (1631) pėdsakai Christiano Mentzelio indekse (1682): fitonimai. *Archivum Lithuanicum*, nr. 1, 11–56.
- SŽ – Antanas Lyberis. *Sinonimų žodynas*. Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 2002.
- Šimundić 1978 – Šimundić M. Prilog motivaciji biljnih naziva. *Filologija* (časopis Razreda za filologiju Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu [glavni i odg. ur. Rudolf Filipović]). № 8S, 291–297.

- Šiokiadienių 2007 – Šiokiadienių ir šventadienių etnografija (sud. I. R. Merkienė). Vilnius: Versmė.
- Urbutis 1978 – Vincas Urbutis. *Žodžių darybos teorija*. Vilnius: Mokslas.
- Vasmer – Max Julius Friedrich Vasmer. *Этимологический словарь русского языка*, т. 1–4. Москва: Прогресс, 1964–1973.
- Vėlius 1987 – Norbertas Vėlius. *Chtoniškas lietuvių mitologijos pasaulis*. Vilnius: Vaga.
- Vilkonis 2001 – Kęstutis Vilkonis. *Lietuvos žalasis rūbas*. Kaunas: Lulutė, 2001.
- Vitkauskas 1976 – Vytautas Vitkauskas. *Briedgauris* ir jo vediniai Žemaičiuose. *Balistica*, XII (2), 170.
- Wasson, Wasson 1957 – Robert Gordon Wasson, Valentina Pavlovna Wasson. *Mushrooms, Russia, and History*. New York, Pantheon Books, 2 v., 432 p.
- Zemzare 1967 – Zemzare Daina. *Mušmire, gailene un bērzlape latviešu un lietuviešu valodā. Leksikologijas un leksikogrāfijas jautājumi. A. Ozola dienas zinātniskās konferences referātu tēzes*. Rīga, 1967, 34.–35.
- Zemzare 1967a – Daina Zemzare. *Apvidvārdu aptauja. Sēnes*. Rīga: Zinātne, 41 lpp.
- Батурина 2004 – Батурина Ольга Владимировна. *Идиоматичность словообразовательной формы* (на материале микологической лексики русского языка). Дис. на соиск. учен. степени канд. филол. наук. Кемерово. Prieiga internetu: <http://www.disserr.ru/catalogue/code-10.02.00--p-31.html>.
- Блинова 2007 – Ольга Иосифовна Блинова. *Мотивология и её аспекты*. Томск : Изд-во Том. ун-та.
- Блинова 2008 – Ольга Иосифовна Блинова. «Словарь фитонимов среднего приобья» как источник диалектной мотивологии. *Вестник Томского государственного университета. Филология*. № 2(3). Томск: Изд-во Том. ун-та, 14–23.
- Блинова 2009 – Ольга Иосифовна Блинова. Концепция мотивационного словаря сибирского говора. *Вестник Томского государственного университета. Филология*. №1(5). Томск: Изд-во Том. ун-та, 5–12.
- Борисова 1989 – Зоя Ульяновна Борисова. Лексико-семантическая и словообразовательная характеристика наименований грибов в русском языке. Дисс. канд. филол. наук. Киев. гос. универ. Киев, 1989. 194 с.
- Вендина 1998 – Татьяна Ивановна Вендина. *Русская языковая картина мира сквозь призму словообразования (макрокосм)*. Москва: Индирик.
- Кайгородова 2010 – Е. Б. Кайгородова. Ономаσιологический подход к исследованию диалектных номинаций тематической группы «несъедобный гриб». *Вопросы лингвистики и литературоведения*. No. 2 (10), 17–21.
- Колосова 2010 – Валерия Борисовна Колосова. Славянская этноботаника: очерк истории. *Acta Linguistica Petropolitana. Труды института лингвистических исследований*, т. VI, ч. 1. Санкт-Петербург, 7–30. Prieiga internetu: <http://ethnobotanics.pochta.ru/bibliograph-slav.htm>.
- Коппалева 2007 – Юлия Коппалева. *Финская народная лексика флоры (становление и функционирование)*. Петрозаводск: Карельский научный центр РАН.
- Кронгауз 2009 – Максим Анисимович Кронгауз. Номинация по созвучию как способ 'освоения' слов. *Russian Linguistics [interaktyvus]*. No. 33, 1–9 [žiūrėta 2012-06-12]. Prieiga internetu: <http://www.springer.com/education+%26+language/linguistics/journal/11185>.

- Кузьмина 2002 – Елена Борисовна Кузьмина. *Названия грибов в структуре словообразовательных гнезд* (на материале псковских говоров). Автореф. дис. ... канд. филол. наук. Псков.
- Кузьмина 2008 – Елена Борисовна Кузьмина. Особенности номинации грибов в Псковских говорах. *Ученые записки Орловского государственного университета*. № 1, Орел, 79–82.
- Лесных 2002 – Елена Владимировна Лесных. *Архаизация лексики русского языка XX века* (на материале микологической лексики русского языка). Дис. ... канд. филол. наук. Липецк, 243 с.
- Меркулова 1967 – Валентина Антоновна Меркулова *Очерки по русской народной номенклатуре растений (Травы. Грибы. Ягоды)*. Москва: Наука.
- Пермякова 2009 – Людмила Анатольевна Пермякова. Образные номинации грибов в лексике и фразеологии Пермских говоров. Живая речь Пермского края в синхронии и диахронии: материалы и исследования (отв. ред. И. И. Русинова). Пермь: Перм. гос. ун-т., вып. 3, 152–158.
- Пермякова 2010 – Людмила Анатольевна Пермякова. Миконимы пермских говоров в синхронном и диахронном аспектах. *Вестник пермского университета. Российская и зарубежная филология*. Вып. 3(9), 26–31.
- Prieiga internetu: <http://www.rfp.psu.ru/>.
- Пермякова, Подюков 2012 – Людмила Анатольевна Пермякова, Иван Алексеевич Подюков. Лингвосомиотический аспект описания народной миконимики. *Вестник пермского университета. Российская и зарубежная филология*. Вып. 2(18), 51–60. Prieiga internetu: <http://www.rfp.psu.ru/>.
- Сенк-Шеленгевич 2008 – Ольга Сенк-Шеленгевич. Наименование грибов в русском языке по их внешнему признаку. *Русский язык за рубежом*. № 3/2008, 57–63.
- Prieiga internetu: www.mapryal.org/ruslang_abroad/2008_3.doc.
- Таукова 2004 – Эмма Ладиновна Таукова (Кокова). *Сопоставительный анализ фразеологических единиц русского и английского языков в функционально-параметрическом отображении* (на материале анималистической фразеологии). Автореф. дис. ... канд. филол. наук. Москва, 15 с.
- Толстой 1995 – Никита Ильич Толстой. *Язык и народная культура. Очерки по славянской мифологии и этнолингвистике*. Изд. 2-е, испр. Москва: Индрик.

Jūratė Lubienė

NAMES OF ANIMALS IN THE MYCONYM MOTIVATION SYSTEM OF THE LITHUANIAN LANGUAGE

Summary

The article deals with the names of mushrooms motivated by animal names as used in colloquial, rather than formal, language and in its different dialects. The empirical material was collected from a number of

sources and live speech. Some of the names have never been recorded in dictionaries. In Lithuanian linguistics, zoomorphic myconyms have not been exhaustively studied. The article provides a general review of zoomorphic myconyms, with a more detailed analysis of the animal name-motivated subgroup, and establishes explicit (of direct expression) and implicit (of indirect expression) characteristics of motivation by applying the methods of the structural language system and the cognitive text and meta-text analysis.

Lithuanian myconyms have been established to be motivated by the names of several animals: *kiškis* / *zuikis* (a hare), *vilkas* (a wolf), *meška* (a bear); *voverė* (a squirrel), *lapė* (a fox), *briedis* (an elk), and *stirna* (a roe). The myconyms of that kind denote both the mushrooms of a certain category and of specific genera (species), which proves the significance of the zoonymic (bestial) vocabulary. The model of explicit motivation of bestiamorphic myconyms is similar, however, not identical, to the model of explicit motivation of phytonyms.

The Lithuanian myconyms with the motivation of animal names are used all over Lithuania, however, their distribution is different; they are evidently least used in the Northern Samogitian dialect. Among all bestiamorphisms, the most frequently used name is that of chanterelle (*Cantharellus*): *voveruškà*, *voveraitė*; slightly less frequently used myconyms name different mushrooms similar to *Boletus edulis*: *kiškiabaravykis* / *zuikbaravykis*). Other names are rather narrowly used dialecticisms or re-motivated myconyms.

The principal motivator in the majority of myconyms, structurally one-root or determinative composites, is a zoonym; in the minority of cases, in structurally phraseological composites, both words serve as a basis of motivation. Phraseological myconyms are particularly picturesque, as they retain some characteristics of folklore, mythological, world categorization.

Bestiamorphic myconyms are characterized by a rather definite collection of attributes of implicit motivation: connotation, mainly negative, determined by the suitability / unsuitability for use (mainly for people, less frequently for animals); colour, size, and the type of the surface of the cap. In most cases, identification of a single implicit characteristic is problematic. Polymotivational interpretation with a potential central and peripheral implicit motivational characteristics looks more precise.

The names of inedible or unfamiliar mushrooms – toadstools – have a very clear negative connotation. The names of toadstools all over the area of the Lithuanian language consist of a myconym with an abstract meaning of *gr̃ybas* (mushroom) (in some Highland dialects, of *būdė* with an identical meaning, and in some Samogitian dialects, from the verb *m̃žti* (to urinate) and the determinative component *šuo* (a dog). Only in several dialects the names of animals serve as determinative components: *vilkas* (a wolf), *meška* (a bear), *briedis* (an elk), *stirna* (a roe), more seldom *žaltys* (a grass snake) or *šūdas* (excrement): *šūngrybis*, *vilkagrybis*, *briedžiabudė*, *žálčiagrybis*, *šūdgrybis*, *šūnmyžis*.

Implicit attributes of motivation are related to the concept of one or another animal and some of their authentic or imaginary (traditional, mythological) characteristics. The names that are the most truthful, i.e. based on real external characteristics or certain functions of an animal, are the names of chanterelle (*Cantharellus*): *voveraitė*, *lapėlaižis*. They differ from the majority of bestiamorphic myconyms by meliorative connotations. Most closely related to the mythological chthonic world are the names of specific genera (species) of mushrooms that have the motivating components of *vilkas* (a wolf), *kiškis* / *zuikis* (a hare), and *meška* (a bear). The names including the motivator *vilkas* (a wolf) denote mushrooms of an untypical (unprototypical) form: (paniabudė (*Phallus impudicus*), pumpotaukšlis (*puffball*; *Bovista*, *Lycoperdon*); or an inedible mushroom with medicinal properties (paniabudė (*Phallus impudicus*)).

Due to the strong position of a zoonymic motivation model in the system of myconym and phytonym formation and due to the similarity of the formal word structure, a remotivated name of *briedžiukas* (morel; *Morchella*) took root in the terminology of myconymy and in the standard spoken language.

Synchronically, the names of mushrooms based on the same zoonym can serve as examples of both motivation and remotivation (*briedžiabudė* and *briedžiukas*, *lapaitė* and *lapėlaižis*).